

Koncepcia celoživotného vzdelávania v Slovenskej republike

Úvod

Rozvoj technológií, nástup informačnej spoločnosti, globalizácia ekonomiky a premeny trhu práce podčiarkujú strategický význam vzdelávania, výchovy a učenia. Perspektíva rozvoja každej krajiny je učiaca sa spoločnosť, v ktorej už nestačí len získať iniciačné vzdelanie, aby občan celý život pracoval a zapájal sa do života spoločnosti. Vzniká potreba celoživotného vzdelávania. Jej napĺňanie si kladie za cieľ predovšetkým vytváranie podmienok pre poskytovanie možností a účasti na vzdelávaní pre všetkých občanov. Zároveň sa plnia aj významné spoločenské ciele, ako zvyšovanie schopností občanov uplatniť sa na trhu práce v meniacich sa spoločensko-ekonomických podmienkach, osobný rozvoj jednotlivca v súlade s jeho potrebami a schopnosťami, zvyšovanie účasti občanov na riadení spoločnosti, podpora spoločenskej súdržnosti, aktivity zamerané na trvalo udržateľný rozvoj.

Európsky kontext

Celoživotné vzdelávanie (ďalej len „CŽV“) je v poslednom desaťročí v centre pozornosti nadnárodných organizácií, vlád, medzinárodných organizácií. Odrazilo sa to v príprave rôznych ideových a koncepčných materiálov.

Biela kniha Európskej komisie Vyučovanie a vzdelávanie – Smerom k učiacej sa spoločnosti (1995) bola základnou platformou pre prípravu ďalších materiálov. Európska komisia (ďalej len „EK“) v nej zdôraznila potrebu zamerania sa na širokú základňu vedomostí a rozvíjanie schopností jednotlivca zamestnať sa a zaradiť sa do ekonomického života. Zároveň EK predložila návrhy piatich hlavných cieľov smerujúcich k budovaniu učiacej sa spoločnosti (podpora záujmu o získavanie nových vedomostí, užšia spolupráca škôl a podnikov, boj proti vylúčeniu z dôvodov zdravotného postihnutia alebo sociálne znevýhodneného prostredia, ovládanie troch jazykov Európskeho spoločenstva, rovnocenný prístup k investíciám do odbornej prípravy).

Z ďalších dôležitých nadnárodných dokumentov, ktoré sa týkali CŽV je treba spomenúť:

Celoživotné učenie pre všetkých, OECD 1996,

Hamburská deklarácia (CONFINTEA V) – Správa o budúcom smerovaní vzdelávania dospelých (1997),

Bolonská charta – Ciele a snahy pre celoživotné učenie – Summit G 8 (1999),

Závery Európskej rady v Lisabone (2000),

Rezolúcia Rady o CŽV z 27.6.2002,

Kodanská deklarácia o rozšírenej európskej spolupráci v odbornom vzdelávaní a príprave (2002),

Vzdelávanie a príprava 2010 – dokument Európskej komisie z 11.11.2003.

V európskom priestore je pre rozvoj CŽV zásadný materiál EK **Memorandum o celoživotnom vzdelávaní (Brusel november 2000)**. V roku 2001 sa k nemu uskutočnili národné diskusie a boli vypracované národné správy, ktoré komisia vyhodnotila a predložila materiál **Správa o realizácii celoživotného vzdelávania v európskom priestore (2002)**. Oba materiály tvoria celok. Zdôrazňujú význam CŽV pre rozvoj krajín Európskej únie (ďalej len „EÚ“), označujú hlavné oblasti a tendencie vývoja v nich, naznačujú cesty a možnosti, ktoré podporujú ich rozvoj. Zároveň upozorňujú na to, že národné systémy vzdelávania si majú zachovať svoje osobitné aspekty a naplňovať ideu CŽV podľa svojho uváženia.

Koncepcné a rozvojové materiály v SR

CŽV je v **Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky (2002)** deklarované ako jedna z priorít rozvoja spoločnosti. Otázka CŽV je súčasťou koncepcných materiálov a akčných plánov, ktoré boli vypracované a prijaté v súlade s európskymi trendmi.

V oblasti školstva boli súčasťou CŽV riešené v niekoľkých koncepcných materiáloch Ministerstva školstva SR (ďalej len „MŠ SR“). Veľmi dôležitým bol **Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 – 20 rokov (Milénium)**, v ktorom boli predložené cieľový stav výchovy a vzdelávania, základné piliere a stratégia reformných zmien v oblasti vzdelávania. **Návrh koncepcie ďalšieho rozvoja vysokého školstva na Slovensku pre 21. storočie** (schválený vládou v roku 2000) obsahoval stav slovenského vysokého školstva, stanovil ciele a cesty, ako ich dosiahnuť. **Koncepcia ďalšieho vzdelávania v Slovenskej republike** (schválená vládou v roku 2002) obsahovala charakteristiku súčasného stavu ďalšieho vzdelávania a základné predpoklady jeho rozvoja do roku 2010.

Strategickým dokumentom SR, ktorý rieši problematiku vzdelávania v úzkej súvislosti s problematikou zamestnanosti je **Národný akčný plán zamestnanosti**. Okrem iného ukladá modernizovať a rozšíriť modulový systém ďalšieho vzdelávania občanov ako nástroja rozvoja ekonomiky založenej na znalostiach nadväzujúci na školský systém a na znalostiach z oblasti informačných technológií s cieľom zvýšiť pružnosť pracovnej sily na meniacom sa trhu práce. Ďalej tento dokument navrhuje opatrenia zamerané na riešenie spolufinancovania CŽV, vytvorenia informačného systému o možnostiach vzdelávania a prehĺbenia spolupráce medzi jednotlivými subjektmi zodpovednými za vzdelávanie

Ďalším strategickým dokumentom je **Národný plán rozvoja**. Jeho súčasťou je Sektorový operačný program Ľudské zdroje, ktorý definuje globálny cieľ - rast zamestnanosti založený na kvalifikovanej a flexibilnej pracovnej sile a bude sa postupne naplňovať realizáciou jednotlivých cieľov, priorít a opatrení. Priorita „Zvýšenie kvalifikačného potenciálu a adaptability zamestnancov a osôb vstupujúcich na trh práce“ je orientovaná na zvýšenie kvalifikačného potenciálu a adaptability zamestnancov a študujúcich. Vo svojich zámeroch je celý operačný program zameraný aj na rozvoj efektívneho a funkčného systému ďalšieho vzdelávania ako záruky adaptability ľudských zdrojov, riešenie otázky financovania, rozvoja podmienok na uľahčenie prístupu k ďalšiemu vzdelávaniu (druhá šanca), rozvoj

systému overovania a uznávania kvalifikácií získaných v systéme ďalšieho vzdelávania a jeho prepojenie so systémom certifikácie.

Zmeny, ktoré očakávajú SR po vstupe do Európskej únie vyvolajú silný tlak na všetky zložky spoločenského systému. Udržanie si vybudovaného postavenia a progresívny vývoj každej oblasti v zmenených a nových podmienkach vyžaduje flexibilitu všetkých zložiek spoločnosti. Schopnosť prispôbovať sa a napredovať sa dá získať jedine učením, vzdelávaním sa. Cieľom predkladaného materiálu je preto vytvoriť podmienky pre rozvoj CŽV v SR. Na ich vytváraní sa musia podieľať všetky zložky hospodárskeho a sociálneho organizmu, na jeho využívaní všetci občania SR.

1. Súčasný stav CŽV v SR

Celoživotné vzdelávanie zahrnuje spolu výchovné a vzdelávacie aktivity uskutočňované v školskom subsystéme vzdelávania (materské, základné, stredné a vysoké školy) a v subsystéme mimoškolského vzdelávania (podnikové, rezortné, záujmové, občianske, iné vzdelávanie). Prvý subsystém označujeme aj ako formálne vzdelávanie, druhý ako neformálne vzdelávanie. Oba subsystémy vzdelávania možno charakterizovať ako organizovanú činnosť cielenú na získanie vedomostí, schopností a zručností potrebných pre výkon konkrétnych činností, pričom v oboch systémoch je uskutočňovaná inštitucionálne, je štruktúrovaná podľa cieľov, počtu hodín a podpory učenia sa. EK však v poslednom období kladie zvýšený dôraz na činnosť vzdelávajúceho sa subjektu a k oboom uvedeným subsystémom pripája informálne (neinštitucionálne) učenie sa - vychádzajúce z každodenných aktivít spojených s prácou, rodinou alebo voľným časom; toto učenie sa nie je štruktúrované, nevedie k získaniu osvedčenia, je skôr príležitostné, nezámerné. Vzťahy medzi formálnym vzdelávaním, neformálnym vzdelávaním a informálnym učením, ako aj niektoré základné pojmy, sú pre potreby materiálu vysvetlené v prílohe č. 1.

Legislatíva a riadenie

Právo na vzdelanie pre všetkých občanov zaručuje Ústava Slovenskej republiky (čl. 46). Oblasť CŽV je v kompetencii Ministerstva školstva Slovenskej republiky (§ 17 písm. c) zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov)

Formálne vzdelávanie upravujú tzv. školské zákony:

-zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorý stanovuje postavenie a úlohy základných, stredných a špeciálnych škôl, škôl pre záujmové vzdelávanie, súkromných a cirkevných škôl, postavenie zamestnancov škôl, povinnú školskú dochádzku; zákon bol niekoľkokrát novelizovaný, zákon dopĺňa súbor vykonávacích predpisov pre konkrétne oblasti jeho realizácie. Ministerstvo školstva SR pripravuje návrh nového zákona o výchove a vzdelávaní v školách a školských zariadeniach v duchu modernizačných tendencií

vo vzdelávaní v Európe, ako boli vyjadrené v Národnom programe výchovy a vzdelávania v SR na najbližších 15 až 20 rokov (MILÉNIUM).

- zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve: zriaďovateľmi základných škôl sú mestá a obce, zriaďovateľmi špeciálnych škôl sú krajské úrady, zriaďovateľmi stredných škôl vyššie územné celky. Zriaďovatelia zodpovedajú za ich fungovanie, financovanie, úlohou škôl je zabezpečovať riadny chod procesu výchovy a vzdelávania. Presun kompetencií bol zásadnou zmenou v oblasti riadenia rovnako aj nové pravidlá financovania menia dlhoročné fungovanie škôl všetkých stupňov smerom k väčšej samostatnosti, flexibilitnosti a otvorenosti.

-zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov; vychádzajúc z vládou prijatej Koncepcie ďalšieho rozvoja vysokého školstva na Slovensku pre 21. storočie vytvoril legislatívnu bázu pre transformáciu vysokých škôl v SR v súlade s modernými európskymi trendmi. Zákon upravuje postavenie a úlohy verejných, štátnych a súkromných vysokých škôl a ich súčastí, stanovuje pravidlá pre štúdium na vysokej škole, postavenie študentov a zamestnancov vysokých škôl, zloženie, činnosť a pôsobnosť akreditačnej komisie, stanovuje pravidlá pre financovanie vysokých škôl a systém sociálnej podpory študentov, postavenie a úlohy štátnej správy a reprezentácie vysokých škôl. K zákonu vydalo ministerstvo školstva súbor vykonávacích právnych predpisov.

Vysoké školy sú samosprávnymi subjektmi. Zriaďujú sa zákonom, právo vydávať doklady o získanom vysokoškolskom vzdelaní pre študijné odbory získava vysoká škola/fakulta na základe akreditácie študijného programu.

Neformálne vzdelávanie upravuje

- zákon č. 386/1997 Z. z. o ďalšom vzdelávaní a jeho novela č. 567/2001. Znenie zákona definuje ďalšie vzdelávanie ako súčasť CŽV, charakterizuje jeho druhy, stanovuje ustanovizne pre ďalšie vzdelávanie, podmienky akreditácie ďalšieho vzdelávania a postavenie a činnosť Akreditačnej komisie Ministerstva školstva SR pre ďalšie vzdelávanie, upravuje vydávanie osvedčení o vzdelaní a definuje zdroje financovania ďalšieho vzdelávania.

-príprava a vzdelávanie na výkon špeciálnych odborných činností, ktoré si vyžadujú osobitnú spôsobilosť, je upravená v právnych predpisoch vydaných inými ústrednými orgánmi štátnej správy pre jednotlivé oblasti ich pôsobnosti. Niektoré z týchto právnych predpisov sú uvedené v prílohe č. 2.

-zákon č. 279/1993 Z. z. o školských zariadeniach v znení neskorších predpisov upravuje niektoré druhy neformálneho vzdelávania, napr. vzdelávanie v jazykových školách.

Neformálne vzdelávanie upravujú aj iné zákony (živnostenský zákon, zákon o zamestnanosti, zákonník práce), ich znenie však nie je pre potreby realizácie a zabezpečenia kvality ďalšieho vzdelávania postačujúce.

V neformálnom vzdelávaní uskutočňujú vzdelávacie aktivity rôzne vzdelávacie ustanovizne: môžu to byť aj školy (ZŠ, SŠ, VŠ, školské zariadenia neformálneho vzdelávania), ale aj vzdelávacie zariadenia podnikov, priamo riadené inštitúcie v rezortoch, súkromné vzdelávacie ustanovizne a iné. Pri súčasnom zachovaní rovnocennosti všetkých typov inštitúcií plní doplnkovú, resp. náhradnú alebo aj špecializačnú funkciu tretí sektor, najmä v odboroch, kde nie sú aktívne štátne a súkromné vzdelávacie inštitúcie. Kritériom posúdenia kvality je akreditácia vzdelávacej aktivity (nie je však povinná pre každú aktivitu, povinnosť zo zákona sa týka rekvalifikácií pre úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, ďalej vzdelávania zamestnancov a volených predstaviteľov vo verejnej správe, ako aj iných vzdelávacích aktivít, na ktoré sa poskytujú finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu). V tomto subsystéme CŽV platí voľnejší úzus – fungovanie je ponechané na vzťahy ponuky a dopytu v oblasti ďalšieho vzdelávania.

Zákon o ďalšom vzdelávaní napriek novele len odráža stav existujúci v tejto oblasti, nevytvára dostatočné podmienky pre vývoj a zmeny (napr. v oblasti financovania, hodnotenia kvality, uznávania vzdelávania). Zároveň je treba konštatovať aj to, že nie sú vytvorené dostatočné podmienky pre jasnejšie prepojenie formálneho a neformálneho vzdelávania (obsah vzdelávania, jeho organizačná a hodnotiacia štruktúra, uznávanie dokladov - horizontálna priestupnosť medzi systémami, otvorenosť oboch vzdelávacích subsystémov. V kontexte významu vzdelávania v budúcej Európe je treba legislatívne upraviť postavenie a úlohy CŽV v spoločnosti, ktorá by oba subsystémy spájala. Riešenie je v zakomponovaní integračných mechanizmov v tzv. školských zákonoch, resp. v prijatí nového integračného zákona o CŽV.

Financovanie vzdelávania

Zdroje a pravidlá financovania *pri formálnom vzdelávaní* sú tiež určené právnymi predpismi (pre základné, stredné školy, školské zariadenia) zákon č.597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení. Tento právny predpis zavádza normatívne financovanie na žiaka, dotácie z verejných financií sú poskytované všetkým školám (štátne, neštátne) rovnako.

Zdroje a pravidlá financovania vysokých škôl vrátane školného upravuje zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách. Pri štúdiu na verejných vysokých školách študenti školné doteraz neplatia, okrem poplatkov za niektoré úkony (napr. materiálne zabezpečenie prijímacieho konania a iné), tieto poplatky sú príjmami školy; školné a poplatky za štúdium na súkromnej vysokej škole určí táto škola vo svojom vnútornom predpise.

Širšie sú *možnosti financovania ďalšieho vzdelávania* (účastníci, zamestnávateľia, účelové dotácie zo štátneho rozpočtu, rozpočet Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, prostriedky rozpočtov miest a obcí, iné zdroje).

Financovanie vzdelávania (všetkých jeho zložiek) je nedostatočné. V porovnaní s vyspelými krajinami EÚ je niekoľkokrát nižšie, v porovnaní s krajinami V 4 najnižšie. Táto oblasť CŽV si vyžaduje osobitnú analýzu súčasného stavu, vypracovanie

samostatnej stratégie financovania CŽV a koordinovaný prístup všetkých zainteresovaných partnerov k jej plneniu

V oblasti financovania CŽV perspektívne vývojové trendy sledujú smer diverzifikácie zdrojov (štát, zamestnávateľa, občania) a stanovenie jasných základných princípov ich čerpania (poskytnutie možností čerpať v súlade s potrebami).

Hodnotenie kvality vzdelávania

V oblasti hodnotenia kvality vzdelávania sú pre *formálne vzdelávanie* na základných a stredných školách vypracované učebné osnovy predmetov a v nadväznosti naň sú pripravované a overujú sa vzdelávacie a výkonové štandardy. Ako potrebné sa v súčasnosti ukazuje zmeniť alebo podľa potreby spracovať a používať vzdelávacie štandardy na priebežné aj výstupné hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania. V súvislosti s obsahom vzdelávania je potrebné uskutočniť komplexnú kurikulárnu transformáciu, vypracovať nové osnovy, učebnice a študijné materiály s moderným obsahom rešpektujúcu okrem iného i európsku dimenziu vo vzdelávaní. V súvislosti s odborným vzdelávaním v obsahu vzdelávania absentuje jeho užšie prepojenie na potreby trhu práce. V oblasti vysokého školstva je kvalita vzdelávania zabezpečovaná akreditáciou študijných programov, ktoré uskutočňujú fakulty vysokých škôl a pravidelnou komplexnou akreditáciou činností vysokých škôl v 6-ročných intervaloch.

V oblasti *neformálneho vzdelávania* zatiaľ neexistuje účinný systém hodnotenia kvality. Problémom je absencia rámcových štandardov, určujúcich minimálne základné požiadavky pre určitý odbor činnosti. Vzdelávacie inštitúcie poskytujúce vzdelávanie mimo formálneho systému fungujú na báze ponuky a dopytu na trhu práce. Neexistuje systém, ktorý by vo všeobecnosti monitoroval kvalitatívnu úroveň poskytovania služieb v oblasti ďalšieho vzdelávania. Zákomom je upravené overovanie kvality ďalšieho vzdelávania formou akreditácií vzdelávacích aktivít, ktoré udeľujú na základe splnenia zákonom stanovených podmienok akreditačné komisie (napr. pre ďalšie vzdelávanie, pre špecializované činnosti v oblasti telesnej kultúry). Na slovenskom vzdelávacom trhu však pôsobia aj vzdelávacie inštitúcie, ktoré o akreditáciu vzdelávacích aktivít nežiadajú, keďže táto nie je zo zákona povinná. Chýba systém prípravy odborníkov pre oblasť ďalšieho vzdelávania (poradcovia, metodici, lektori, manažéri vzdelávania).

Uznávanie kvalifikácií

V oblasti uznávania dokladov môžeme školský *formálny* subsystém charakterizovať na základe vzdelávacích programov, ktoré sú definované vzdelávacím obsahom, ktorým je rad alebo sekvencia vzdelávacích činností. Tie sú organizované s cieľom dosiahnutia určitého vopred stanoveného cieľa. V systéme formálneho vzdelávania je zaužívaný pojem *stupeň vzdelania*. Vzdelávanie v školskom systéme je zavŕšené v závislosti od získaného stupňa vzdelania získaním formálneho dokladu (vysvedčenie, vysvedčenie o maturitnej skúške, výučný list, diplom), ktorý je plne akceptovaný zo strany zamestnávateľskej sféry v závislosti od kvalifikačných požiadaviek na výkon jednotlivých činností.

V subsystéme *neformálneho vzdelávania* získavajú absolventi vzdelávacích aktivít osvedčenia (certifikáty) o ich absolvovaní. Obsah vzdelávania však nie je viazaný na štandard, resp. požiadavku konkrétneho vzdelávacieho cieľa a získané doklady o absolvovaní nie sú ocenené z hľadiska kvalifikácie pre výkon konkrétnej činnosti. Uplatnenie absolventa v zamestnaní závisí od hodnotenia dokladu zamestnávateľom.

Keďže práve získanie dokladu o vzdelaní predstavuje dôležitý referenčný bod pre zamestnávateľa a jednotlivcov na trhu práce, je potrebné prehodnotiť systém uznávania dokladov o vzdelaní i mimo formálneho subsystému. V súvislosti s transformáciou ekonomiky a požiadavkou adaptability pracovnej sily rastie počet obyvateľov, ktorí získavajú kompetencie i mimo formálneho subsystému vzdelávania. Je potrebné vypracovať postup uznávania výsledkov neformálneho, ale aj informálneho vzdelávania sa, ktorý by vyústil do získania formálnych dokladov (certifikátov, osvedčení, potvrdení). S absenciou systému uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania súvisí nepriepustnosť vzdelávacej cesty medzi školským a mimoškolským vzdelávaním najmä na úrovni stredného stupňa vzdelávania. Jednou z možností je realizácia vzdelávania formou modulovej štruktúry vzdelávania a zodpovedajúceho kreditného systému hodnotenia výsledkov vzdelávania. Perspektívy sú aj v diverzifikácii foriem vzdelávania.

Informačný a poradenský systém

V školskom systéme je vypracovaná informačná databáza o sieti základných a stredných škôl vrátane informácii o možnostiach štúdia na jednotlivých učebných a študijných odboroch a rovnako aj databáza o možnostiach štúdia na vysokých školách pre každý školský rok, ktoré sú poskytované verejnosti prostredníctvom škôl, dennej tlače. Školský subsystém má vytvorenú sieť psychologicko-výchovných poradní, ktoré poskytujú žiakom poradenské služby aj v oblasti voľby povolania.

V oblasti ďalšieho vzdelávania nie je v súčasnosti systémovo doriešená tvorba, sprostredkovávanie a rozširovanie informácií. Zo strany občanov je dlhodobý pocítovaný deficit informácií o možnostiach vzdelávania. Existujú síce čiastkové informačné systémy, avšak chýba ich vzájomné spojenie vrátane prepojenia so systémom vzdelávacích možností, a to nielen v nadväznosti na nezamestnaných občanov, ale i na tých, ktorí majú záujem nájsť si novú možnosť seberealizácie. Poradenské služby poskytujú úrady práce, predovšetkým pre nezamestnaných.

Predpokladom zabezpečovania efektívneho fungovania trhu práce a prevencie nezamestnanosti je vytvorenie funkčného, efektívneho a komplexného informačno-poradenského systému zameraného na voľbu povolania, poradenstvo pri výbere zamestnania a zamestnanca v úzkej súčinnosti so systémom ponuky možností vzdelávania, ktoré je predpokladom lepšieho uplatnenia sa na trhu práce.

2. Strategické ciele rozvoja CŽV v SR

Aktivity EK vyústili do vypracovania už spomenutého Memoranda o celoživotnom vzdelávaní a Správy komisie k realizácii CŽV v Európe. Memorandum bolo ako základný dokument predložené na verejnú diskusiu v členských a kandidátskych krajinách EÚ v roku 2001. EK odôvodnila nutnosť podpory a rozvoja celoživotného vzdelávania ako reakcie na spoločenské a technologické zmeny a postupné budovanie európskej spoločnosti založenej na vedomostiach. Definovala tri základné skupiny vzdelávacích/učiacich aktivít (formálne, neformálne, informálne vzdelávanie/učenie) a predložila v šiestich kľúčových posolstvách zámery a ciele, ktoré budú určujúce pre rozvoj CŽV v členských krajinách EÚ (bližšie v prílohe č. 3.).

EK vyzvala členské a kandidátske krajiny EÚ k verejnej diskusii o memorande a problémoch CŽV. Národná diskusia v SR sa uskutočnila v prvom polroku 2001 a v SR ju koordinovalo Ministerstvo školstva SR. Výsledkom bola Národná správa o celoživotnom vzdelávaní za SR predložená EK v Bruseli. Súčasťou správy boli aj závery a odporúčania k jednotlivým posolstvám memoranda, ktoré vypracovali pracovné skupiny, definovanie silných a slabých stránok CŽV, jeho možností a ohrození.

Strategické ciele rozvoja CŽV v SR sú zamerané na:

2.1. Vytvorenie podmienok pre všeobecný rovnaký a stály prístup občanov k nadobúdaniu nových a obnovovaniu už získaných zručností, ktoré sú potrebné na zapojenie sa do života spoločnosti založenej na vedomostiach. Pod *novými zručnosťami* sa chápu digitálna gramotnosť, ovládanie cudzích jazykov, sociálne, podnikateľské zručnosti a rozvinutá spôsobilosť učiť sa.

2.2. Zvýšenie úrovne *investícií do vzdelania* ako zdôraznenie priority najdôležitejšieho bohatstva Európy – jej ľudí. Týka sa to priamych investícií, daňových režimov, účtovných štandardov, výkazníctva a informačných povinností. Dôležité je spriehľadnenie investícií. Pokrok v tejto oblasti možno dosiahnuť aj uzatváraním rámcových dohôd o CŽV medzi sociálnymi partnermi; tieto budú zamerané na ciele odborného a ďalšieho odborného vzdelávania, ale aj na spolufinancovanie vzdelávania zamestnancov zo strany zamestnávateľov. Pokrok môžu priniesť aj opatrenia stimulujúce jednotlivca k vzdelávaniu sa, ako aj zamestnávateľov k podporovaniu rozvoja osobnosti svojich zamestnancov.

2.3. Zavádzanie a podpora *inovácií vo vyučovaní a vzdelávaní* v oblastiach: obsahu, foriem a metód, vo vzdelávacích technológiách založených na využití informačno-komunikačných technológií, ako aj v zmene postavenia učiteľa. Táto profesia bude mať aj naďalej kľúčový význam, avšak učitelia v školách budúcnosti sa stanú viac odbornými poradcami pre učiacich sa pri nadobúdaní nových informácií. Dôležitá je priechodnosť medzi sektormi a úrovňami vzdelávacích subsystémov a nevyhnutná je tiež zmena v chápaní objektu vzdelávania (žiaka, študenta, učiaceho sa) smerom ku sebazvdelávajúcemu sa a sebamotivujúcemu sa subjektu, ktorý bude vo väčšej miere preberať zodpovednosť za formu a výsledky svojho vzdelávania sa.

2.4. Zmena postupov a pravidiel pri *oceňovaní účasti na vzdelávaní a výsledkov vzdelávania* najmä pri neformálnom a informálnom (neinštitucionálnom) vzdelávaní. Integrovaná Európa s otvoreným trhom práce, voľným pohybom občanov za prácou aj vzdelávaním vyžaduje vytvorenie efektívneho systému hodnotenia vzdelávania.

2.5. Zabezpečenie *prístupu ku kvalitným informáciám a radám* o možnostiach vzdelávania pre každého a počas celého života. Kariérové poradenstvo sa chápe ako stála a lokálne prístupná služba pre všetkých. Jej obsahom majú byť nielen presné a relevantné informácie o možnostiach vzdelávania, ale aj vysoko odborná rada uľahčujúca rozhodovanie, motivujúca jednotlivca k ďalšiemu snaženiu sa o lepšie uplatnenie na trhu práce v regióne na základe získaného vzdelania.

2.6. Poskytovanie príležitostí pre *vzdelávanie čo najbližšie k vzdelávajúcim* sa v ich vlastných komunitách pri maximálnej možnej miere ich podpory prostriedkami informačno-komunikačných technológií. Prioritou je preto vytváranie podmienok pre lokálne vzdelávanie vo vzdelávacích strediskách na bežne prístupných miestach, dosahovanie priblíženia sa vzdelávania prostredníctvom komunikačných technológií na menej prístupných miestach, resp. pre zdravotne postihnutých občanov. ČŽV by malo pôsobiť ako motor miestneho a regionálneho rozvoja a regenerácie.

3. Aktivity na dosiahnutie cieľov

Kroky vedúce k dosiahnutiu jednotlivých strategických cieľov sa v priebehu ich realizácie budú prelínať, nadväzovať, ale aj uskutočňovať paralelne. Naplnenie predstavy komplexného priestoru pre ČŽV predpokladá aktívnu účasť všetkých významných subjektov: štátu, inštitúcií, občanov. Zodpovednosť za uskutočňovanie konkrétnych aktivít budú mať ústredné orgány štátnej správy, mestá a obce, zamestnávateľia, zamestnanci, vzdelávacie a výskumné ustanovizne, sociálni partneri. Pre dosiahnutie stanovených cieľov je potrebné uskutočniť nasledovné aktivity (zodpovedný subjekt, kompetencia):

3.1. Získavanie nových zručností

- Maximalizovať pružnosť a otvorenosť systému celoživotného vzdelávania s cieľom posilňovať alternatívy prístupu k ČŽV so zameraním na získavanie nových osobnostných a odborných zručností (zodpovedný subjekt, kompetencia MŠ SR).
- Zvyšovať záujem verejnosti o celoživotné vzdelávanie vhodnou motiváciou tak, aby sa vzdelávanie stalo potrebou a nie povinnosťou (všetky subjekty).
- Vytvorenie legislatívnych, inštitucionálnych a finančných podmienok pre posilnenie postavenie neformálneho a informálneho vzdelávania v systéme ČŽV (MŠ SR v spolupráci s MPSVR SR, MV SR, MH SR, MK SR, VÚC, orgány miestnej štátnej správy a miestnej samosprávy).
- Vytvoriť mechanizmus na podporu projektov na tvorbu modulových vzdelávacích programov zameraných na nácvik nových základných zručností a modulových vzdelávacích programov orientovaných na potreby trhu práce (MŠ SR v spolupráci s MPSVR SR,).
- Legislatívne upraviť postavenie a úlohy ČŽV v spoločnosti (MŠ SR).

3.2. *Investície do vzdelávania*

- Vytvoriť rámec na postupné zvyšovanie podielov finančných prostriedkov investovaných do CŽV z verejných zdrojov, zo strany zamestnávateľov, zamestnancov, občanov (všetci sociálni partneri).
- Účelovo vyčleňovať na ďalšie vzdelávanie zamestnancov a na podporu súčinnosti sociálnych partnerov v oblasti CŽV (najmä odborného vzdelávania) časť prostriedkov objemovo navrhnutého sociálneho fondu, ktorý zo zákona zo svojho mzdového fondu vytvára každá organizácia (zamestnávateľia).
- Podporovať a finančne stimulovať rozširovanie partnerstiev medzi vzdelávacími ustanovizňami, záujmovými vzdelávacími školskými zariadeniami, klubmi, občianskymi združeniami, neziskovými vzdelávacími organizáciami, podnikmi, výskumnými ústavmi, osvetovými centrami a knižnicami ako nástrojmi CŽV na miestnej a regionálnej úrovni (orgány štátnej správy a samosprávy).
- V týchto partnerstvách zvážiť a navrhnúť mechanizmus na zavedenie fondu vzdelávania a individuálneho vzdelávacieho účtu ako vzájomne sa dopĺňujúce formy (MŠ SR) .
- Pri vytváraní miestnych centier vzdelávania prednostne využívať už jestvujúce a fungujúce miestne ustanovizne (školy, osvetové zariadenia, kluby a najmä knižnice), integrovať ich sily a možnosti do subjektov, ktoré by mohli zabezpečovať aj občianske vzdelávanie a ďalšie služby napr. informačno-poradenské (orgány miestnej štátnej správy a samosprávy v spolupráci s MK SR, MŠ SR)..

3.3. *Inovácie vo vyučovaní a vzdelávaní*

- Podporovať otvorený modulový kreditný systém vzdelávania, zaručujúci permanentnú inováciu obsahov vzdelávania, flexibilitu výberu modulov pre vzdelávajúcich sa s rozličnou kvalitou a kvantitou vzdelávacích a praktických skúseností, rešpektovať pritom väčšiu adresnosť obsahov vzdelávania pre novo identifikované cieľové skupiny (MŠ SR v spolupráci s ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy – ďalej len „ÚOŠS“).
- Pre podporu kurikulárnej transformácie definovať pedagogické inovácie na úrovni základnej a strednej školy a vytvoriť katalóg inovačných programov pre potreby pedagogickej praxe; definovať kľúčové výstupy vzdelania na báze podporných, dopĺňujúcich vzdelávacích programov pre tzv. druhú šancu vzdelávania MŠ SR).
- Dobudovať systém profesijných štandardov a vzdelávacích štandardov tak, aby vznik, resp. inovácie profesijného aj vzdelávacieho štandardu prebiehali koordinovane a aby oba vzájomne a v maximálnej miere korešpondovali a reflektovali repertoár relevantných základných zručností (MŠ SR, MPSVR SR, MH SR, MDPT SR, MK SR, VÚC, orgány miestnej štátnej správy a miestnej samosprávy, zamestnávateľia).
- Prehodnotiť postavenie učiteľov v spoločnosti, vypracovať ich profesijné a vzdelávacie štandardy, vytvoriť systém ich prípravy a ďalšieho vzdelávania, určiť pravidlá ich kariérového rastu (MŠ SR).
- Definovať postavenie, profesijné a vzdelávacie štandardy, systém prípravy a ďalšieho vzdelávania vzdelávateľov dospelých - lektorov, tútorov, školiteľov,

organizátorov, manažérov – (MŠ SR v spolupráci so vzdelávacími ustanovitzňami).

- Vytvoriť národnú inštitúciu pre analýzu, tvorbu koncepcií, hodnotenie, výskum a tvorbu prognóz CŽV rozšírením kompetencií už existujúcej inštitúcie (MŠ SR).
- Podporovať výskum v oblasti CŽV (MŠ SR, ÚOŠS, SAV).

3. 4. Oceňovanie výsledkov vzdelávania

- Vytvoriť legislatívne podmienky pre uznávanie modulov absolvovaných v rôznych druhoch formálneho i neformálneho vzdelávania, a tak zabezpečiť priepustnosť vzdelávacej cesty a potrebnú certifikáciu pre trh práce; (MŠ SR, MPSVR SR)
- Vytvoriť podmienky pre uznávanie výsledkov vzdelávania nadobudnuté aj mimo formálneho systému vzdelávania; podporovať uznávanie „de facto“ organizované orgánmi alebo inštitúciami, ktoré už majú skúsenosti s uznávaním „de iure“ ako napr. sieť NARIC (MŠ SR).
- Podporovať medzinárodnú spoluprácu pri tvorbe modulov neformálneho vzdelávania a ich zosúladovanie s ECTS a priznávanie kreditov za nadobúdanie kompetencie praktickou činnosťou (MŠ SR).
- Zapojiť sociálnych partnerov do tvorby modulov formálneho a neformálneho vzdelávania a do oblasti uznávania výsledkov vzdelávania sa (MŠ SR).
- Vybudovať sústavu štandardov kvality práce vzdelávateľov dospelých a podporovať zvyšovanie úrovne kvality vzdelávania dospelých akreditáciou programov, certifikáciou vzdelávacích ustanovizní a vzdelávateľov dospelých (MŠ SR).

3.5. Informácie a poradenstvo

- Vytvoriť a priebežne aktualizovať databázy informácií o možnostiach vzdelávania, o povolaniach a o príslušných kvalifikačných požiadavkách. Dobudovať a prepojiť sieť inštitúcií vytvárajúcich informačné databázy vrátane výskumných pracovísk operujúcich na trhu vzdelávania i trhu práce (MŠ SR, MPSVR SR v spolupráci s ustanovitzňami ďalšieho vzdelávania).
- Sprístupniť informácie o povolaniach, o trhu práce, o možnostiach uplatnenia, o vzdelávacích cestách, o podmienkach štúdia a odborného vzdelávania na špecializovaných internetových stránkach pre potreby poradcov, ale aj pre potreby klientov (MPSVR SR, MŠ SR v spolupráci s ďalšími ÚOŠS).
- Využiť školy, informačné centrá mladých, miestne knižnice ako informačné centrá na lokálnej úrovni, dobudovať informačno-poradenské strediská pri úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny a rozšíriť ich pôsobnosti ako služieb verejnosti, nielen pre klientelu úradov práce (MPSVR SR, orgány miestnej štátnej správy a samosprávy v spolupráci s MK SR, MŠ SR).
- Prehodnotiť systém výchovného poradenstva ako celku vrátane ďalších špecializovaných pracovísk rezortu školstva (pedagogicko-psychologické poradne, školské výpočtové strediská), s cieľom dosiahnuť lepšie prepojenie s inštitúciami trhu práce na zabezpečenie relevantných informácií pre POP a najmä lepšie prepojenie na informácie trhu práce (MŠ SR).
- Vypracovať kvalitatívne normy pre výkon činnosti a poskytovanie služieb v oblasti profesijnej orientácie a kariérového poradenstva (MPSVR SR).

- Pripraviť modely prípravy kariérových poradcov zohľadňujúce kľúčové zručnosti potrebné na výkon profesie pri práci s rozličnými skupinami klientov (MPSVR SR, MŠ SR)

3.6. Vzdelávanie čo najbližšie k vzdelávajúcim sa

- Podporovať vytváranie a uplatňovanie lokálnej/regionálnej vzdelávacej politiky vytvorenej v rámci partnerstiev všetkých, ktorí môžu participovať na vzdelávaní občanov regiónu (orgány štátnej správy, sociálni partneri).
- Legislatívne a materiálne podporovať komplexné vyťažovanie škôl, školských zariadení pre neformálne vzdelávanie a iných vzdelávacích a kultúrnych ustanovizní ako miestnych centier vzdelávania v súlade s lokálnou/regionálnou vzdelávacou politikou (miestne orgány štátnej správy a samosprávy).
- Podporovať vytváranie internetových a komunikačných sietí inštitúcií a ich iniciatív, posilňovať zapájanie verejných knižníc, múzeí, galérií, mimovládnych organizácií pracujúcich v oblasti vzdelávania a kultúry, charity a pod. (všetky orgány štátnej správy, orgány miestnej samosprávy v spolupráci s MK SR, MŠ SR).
- Približovať vzdelávanie v regiónoch vybraným cieľovým skupinám najmä rómskym komunitám ako východisko ich sociálnej zmeny, dlhodobo nezamestnaným občanom, ženám na materskej dovolenke, občanom so zmenenou pracovnou schopnosťou, imigrantom, mládeži a občanom v postproduktívnom veku a občanom s nízkym stupňom vzdelania a nízkym sociálnym statusom, (orgány štátnej správy a miestnej samosprávy).
- Prijatť koncepciu rozvoja dištančného vzdelávania v SR a stimulovať vytvorenie a činnosť siete centier dištančného vzdelávania a e-learningu (MŠ SR).
- Rozvíjať infraštruktúru pre informačno-komunikačné technológie, zrýchliť akademickú internetovú sieť, sprístupniť používanie Internetu a využívať káblové TV vysielanie v regionálnom a miestnom pôsobení na vzdelávanie a poskytovanie informácií (všetky relevantné subjekty).

4. Návrh opatrení

Návrh opatrení vychádza zo súčasného stavu aktuálnych a perspektívnych potrieb ČŽV v Slovenskej republike, v duchu zámerov rozvoja ČŽV v európskom priestore. Zodpovednosť za ich plnenie má najmä ministerstvo školstva v spolupráci s ostatnými orgánmi štátnej správy, orgánmi miestnej štátnej správy a územnej samosprávy, zamestnávateľmi, profesijnými/stavovskými organizáciami a ďalšími subjektmi.

Plnenie strategických cieľov ČŽV predpokladá ich ďalšie rozpracovanie ústrednými orgánmi štátnej správy s bližším špecifikovaním cieľov, metód a foriem, ako aj financovania ČŽV pre potreby jednotlivých rezortov.

Návrh opatrení

4.1. Pre koordináciu plnenia strategických cieľov ČŽV v SR vytvoriť Radu ministra školstva Slovenskej republiky pre ČŽV, v ktorej by boli zástupcovia predovšetkým

ÚOŠS, vzdelávacích ustanovizní, orgánov štátnej správy, územnej samosprávy, mimovládnych organizácií, sociálnych partnerov.

Z: MŠ SR

T: apríl 2004

4.2. Na základe zhodnotenia aktuálneho stavu CŽV v Slovenskej republike vypracovať program rozvoja CŽV v SR do roku 2015 zameraný na zabezpečenie monitorovania a plnenia jednotlivých cieľov.

Z: MŠ SR v spolupráci s ÚOŠS, orgánmi štátnej správy,
územnej samosprávy a mimovládnymi organizáciami

T: jún 2004

4.3. Stimulovať vznik regionálnych rád pre CŽV, ktoré zabezpečia rozvoj CŽV na regionálnej a miestnej úrovni koordináciou CŽV predovšetkým v oblasti plánovania, realizácie, financovania, monitorovania, kontrolnej činnosti, prípadne iných oblastiach.

Z: MŠ SR v spolupráci s ÚOŠS, orgánmi štátnej
správy, územnej samosprávy, vzdelávacími
ustanovizňami a sociálnymi partnermi

T: november 2004

4.4. Pripraviť návrh legislatívneho riešenia postavenia a úloh CŽV.

Z: MŠ SR

T: december 2005

4.5. V štátnom rozpočte, v rozpočtoch vyšších územných celkov a v rozpočtoch orgánov územnej samosprávy postupne zvyšovať podiel financovania CŽV tak, aby sa Slovenská republika približovala k úrovni podielu v krajinách EÚ. Na splnenie tejto úlohy efektívne využívať aj európske štrukturálne fondy.

Z: MŠ SR v spolupráci s ÚOŠS, orgánmi štátnej
správy a územnej samosprávy

T: priebežne

4.6. Vypracovať analýzu aktuálneho stavu financovania CŽV, navrhnúť stratégiu viaczdrojového financovania CŽV s cieľom zvýšiť úroveň finančných prostriedkov vynakladaných na vzdelávanie.

Z: MŠ SR v spolupráci s MF SR a ostatnými ÚOŠS

T: november 2004

4.7. Navrhnúť a zaviesť do praxe systém hodnotenia kvality vo vybraných prvkoch systému CŽV.

Z: MŠ SR

T: september 2006

4.8. Vytvoriť legislatívne predpoklady pre uznávanie výsledkov neformálneho vzdelávania na báze kreditného systému hodnotenia, ktoré bude porovnateľné s uznávaním výsledkov formálneho vzdelávania, čím sa vytvárajú predpoklady pre zvyšovanie mobility občanov.

Z: MŠ SR v spolupráci s ÚOŠS

T: december 2005

4.9. V rezortnom vzdelávaní iniciovať a finančne podporovať vzdelávacie programy zamerané na zvyšovanie, prispôsobovanie a obnovu kvalifikácií zamestnancov v súlade s požiadavkami a pravidlami Európskej únie a s cieľom zabezpečenia ekonomického rastu a konkurencieschopnosti SR v európskom spoločenstve.

Z: ÚOŠS

T: trvalý

4.10. Vybudovať integrovaný národný informačno-poradenský systém pre oblasť vzdelávania a trhu práce.

Z: MŠ SR, MPSVR SR

T: september 2005

4.11. Podporovať vytváranie a pôsobenie informačno-poradenských centier pre CŽV v krajských mestách a zabezpečovať informačno-poradenské služby pre CŽV v ostatných mestách.

Z: orgány štátnej správy

T: priebežne

4.12. Podporovať rozvoj viacúčelových miestnych a regionálnych vzdelávacích centier ako stredísk CŽV pre všetkých občanov SR, ktoré by okrem vzdelávacej plnili funkciu aj informačných centier pre CŽV.

Z: ÚOŠS, orgány štátnej správy a územnej samosprávy

T: priebežne